

[Karl Jaspers, rozum, jsoucna, smysl a smysluplnost]
Ladislav Hejdánek

jedná se o část původního dokumentu:

[1979 \(strojopis\)](#)

- ♦ myšlenkový deník – záznam, česky, vznik: 27. 11. 1979
- ♦ philosophical diary – record, Czech, origin: 27. 11. 1979

[Karl Jaspers, rozum, jsoucna, smysl a smysluplnost]

79/012 (791127-2)

Jaspers začíná první přednášku z března 1935 (*Vernunft und Existenz*, str. 1) tím, že proti sobě staví rozumné a ne-rozumné jako dvojí skutečnost, resp. dvojí, které se vedle sebe a proti sobě vyskytuje ve skutečnosti. Filosofie podle něho nepřestává usilovat o rozumné uchopení a proniknutí ne-rozumného a proti-rozumového; ba nejenom je formovat rozumem, ale proměnit je v rozumné, a dokonce je vposledu prokázat jakožto rozumné. Všechno bytí se má ukázat jako řád a zákon. Proti tomu se však vzpírá smysl pro pozitivost anebo vzdorná vůle. Ty uznávají a potvrzují nepřekonatelnost ne-rozumového.

Tady musíme zase provést několik rozlišení. Některá jsoucna mají smysl, a přece nemůžeme prohlásit, že jsou rozumná nebo rozumová. Kupříkladu v nástrojích není žádná rozumnost ani rozumovost, ale je v jejich vytvoření a používání. Nástroj má smysl, jen pokud ho je k nějakému rozumnému cíli používáno. Proto k němu je vlastně jeho vlastní smysl přidáván, nástroji se dostává smyslu zvenčí. Naproti tomu jsou jsoucna, která jsou vnitřně spjata se smyslem, která ze smyslu vyrůstají a na smyslu jsou založena. Rozum přistupuje ke jsoucnům buď proto, aby jich k něčemu smysluplnému použil (a eventuálně je k tomu cíli uzpůsobil) – anebo aby jejich smysl, jejich smysluplnost odhalil a nahlédl. Tento dvojí přístup může být v různých případech jednou přiměřený a případný, podruhé nikoliv. Záleží na tom, o jaká jsoucna ve skutečnosti jde. Jsou-li tzv. pravá jsoucna význačná tím, že jsou vnitřně integrována, centrována, pak to zároveň znamená, že v nich můžeme najít smysl a že jsou v nějakém širším smyslu také zakotvena. Naproti tomu nepravá jsoucna jsou buď nějakým reliktem pravých jsoucen, a tedy jenom úlomkem, reziduem bývalého smyslu, anebo jsou aglomerací, nahodilým nahromaděním nějakých nižších (nebo menších) jsoucen, ať už nepravých, nebo pravých (vposledu vždy nakonec nějakých pravých). A tam ovšem žádný smysl nemůžeme objevit, neboť kde není integrujícího, organizujícího činitele, tam není ani žádný smysl. Ovšem rozpoznat bezpečně, kde smysl není, je obtížné a vždycky riskantní. Vždycky tu je možnost, že jsme nenahlíželi dost pozorně a hluboko a že přijde někdo další, kdo objeví a ukáže nějaké smysluplné souvislosti tam, kde jsme my neviděli nic. Naproti tomu daleko bezpečnější je pozitivní odhalení smyslu a smysluplnosti. I tam je ovšem možný omyl, ale kritické posouzení je tu mnohem snadnější.

(27. 11. 79)